

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1.1 การวิจัยเอกสารโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้จากเอกสาร รายงานการวิจัยและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา
- ข้อมูลพื้นฐานตำบล จำนวนพื้นที่ ชุมชน ตำบล และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
- แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล ยุทธศาสตร์แผนการพัฒนาจากนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

3.1.2 การสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ พร้อมทั้งชี้แจงโครงการและขอข้อมูลแผนตำบลแต่ละตำบล พร้อมทั้งทำความเข้าใจในบริบทต่างๆ ของพื้นที่ ความสำคัญของพื้นที่และความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับชุมชน ตลอดจนร่วมเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาและสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่

3.1.3 การประชุมร่วมกับองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อชี้แจงและจัดตั้งทีมงานศึกษาข้อมูลร่วมกับพื้นที่ โดยโครงการวิจัยได้ร่วมประชุมระดับพื้นที่ 16 ตำบล โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 การประชุมระดับพื้นที่ของโครงการ

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สถานที่
1	วันที่ 11 เมษายน 2556	ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาทับ อำเภोजะนะ
2	วันที่ 25 เมษายน 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบ อำเภอนาทวี
3	วันที่ 29 เมษายน 2556	ห้องประชุมเทศบาลตำบลลำไพล อำเภเทพา
4	วันที่ 30 เมษายน 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพอ อำเภอบะยั้อย
5	วันที่ 23 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลตลิ่งชัน อำเภोजะนะ
6	วันที่ 23 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภोजะนะ
7	วันที่ 27 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลสะทอน อำเภอนาทวี
8	วันที่ 27 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทับช้าง อำเภอนาทวี
9	วันที่ 29 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลสะบ้าย้อย อำเภอบะยั้อย
10	วันที่ 30 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภเทพา
11	วันที่ 30 พฤษภาคม 2556	ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านนา อำเภोजะนะ
12	วันที่ 18 มิถุนายน 2556	ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาทวีนอก อำเภอนาทวี
13	วันที่ 19 มิถุนายน 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเทพา อำเภเทพา
14	วันที่ 19 มิถุนายน 2556	ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลปากบาง อำเภเทพา
15	วันที่ 24 กรกฎาคม 2556	ห้องประชุมเทศบาลตำบลคูหา (เขาแดง) อำเภอบะยั้อย

ทั้งนี้รายละเอียดการประชุมระดับพื้นที่ 16 ตำบล สามารถสรุปได้ดังนี้

- สสำรวจ รวบรวม ข้อมูลพื้นฐานชุมชนและทรัพยากรในชุมชน วิเคราะห์ จัดทำฐานข้อมูล แผนที่ชุมชน และสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่
- การรวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนและการแก้ปัญหาชุมชนจากชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่
- วิเคราะห์สถานการณ์ เชื่อมโยงแก้ไขปัญหาที่เป็นความต้องการของพื้นที่
- จัดทำแผนท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาชุมชนและปัญหาทรัพยากร โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแผนการแก้ปัญหาของชุมชน
- ประสานแผน อปท. พิจารณาความเป็นไปได้ในการทำแผนตามที่เป็นจริง

3.1.4 การอบรมให้ความรู้และประชุมเชิงปฏิบัติการ ในระดับอำเภอ เพื่อร่วมกันเสนอแนะและหาแนวทางการจัดการพื้นที่และบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยโครงการได้จัดสัมมนาในระดับอำเภอ 4 อำเภอ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 การประชุมระดับอำเภอของโครงการ

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	อำเภอ	สถานที่
1	22 สิงหาคม 2556	เทพา	ห้องประชุมลีลารีสอร์ท อ.เทพา
2	22 สิงหาคม 2556	สะบ้าย้อย	ห้องประชุมลีลารีสอร์ท อ.เทพา
3	26 สิงหาคม 2556	จะนะ	ห้องประชุมสหกรณ์การเกษตรจะนะ จำกัด
4	9 กันยายน 2556	นาทวี	ห้องเขาน้ำค้าง 2 วิทยาลัยการอาชีพนาทวี

ทั้งนี้รายละเอียดการจัดสัมมนาในระดับอำเภอ สามารถสรุปได้ดังนี้

- ให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนระดับพื้นที่ เรื่อง ศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก โดย คุณสมโชค พิพุทธชาติ วิศวกรโยธาชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 8 เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้และสร้างสำนึกร่วมในการดูแลฐานทรัพยากรดั้งเดิมของชุมชนที่ชุมชนต้องการ
- ให้ความรู้ด้านการจัดทำแผนชุมชนในระดับชุมชน/ตำบล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการภัยพิบัติ โดย ดร.สมพร ช่วยอารีย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และด้านการจัดการผังเมือง เรื่อง ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่จะนะในมุมมองของนักผังเมือง โดย คุณภรณ์ สวัสดิ์รักษ์ นักวิชาการอิสระด้านผังเมือง

เพื่อให้ชุมชนได้กำหนดทิศทางการเตรียมความพร้อมต่อการพัฒนาและให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

- ประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่เพื่อร่วมกันเสนอแนะและหาแนวทางการจัดการพื้นที่และบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษา แนวทางการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำและการบูรณาการข้อมูลพื้นที่ระดับลุ่มน้ำ

3.1.5 ประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ ซึ่งจะได้ทราบถึงโครงสร้างของกลไกการประสานความร่วมมือ โดยจัดขึ้นในวันพุธที่ 29 มกราคม 2557 ณ ลีลารีรีสอร์ท อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

3.1.6 การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

- สัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนในประเด็นความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่
- สนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางในการจัดการพื้นที่ ศักยภาพของพื้นที่ การจัดการลุ่มน้ำ การเตรียมการและป้องกันภัยพิบัติในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยมีผู้นำจากชุมชน ชาวบ้านในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ประชาชนชาวบ้าน นักพัฒนา นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ

3.1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากพื้นที่ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ รวมถึงการกำหนดพื้นที่พัฒนาของโครงการขนาดใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน

3.2 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่วิจัยของโครงการเริ่มจากการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ร่วมกับศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 แผนพัฒนาภาคใต้ แผนพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนพัฒนาลุ่มน้ำจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด เพื่อค้นหาศักยภาพที่กล่าวถึงชุมชนนั้น ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา ที่มีฐานทรัพยากรธรรมชาติและได้รับผลกระทบต่อการพัฒนาจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐซึ่งอยู่ในพื้นที่ความมั่นคงในจังหวัดสงขลา

จากข้อมูลเบื้องต้นของโครงการพบว่า พื้นที่ 4 อำเภอในเขตลุ่มน้ำนั้นมีการกำหนดการพัฒนาในแผนจังหวัดหรือผังเมืองจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอจะนะ เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น โรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย โรงไฟฟ้าจะนะและโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ อำเภอเทพา เป็นพื้นที่การเกษตร การประมงชายฝั่งและการท่องเที่ยว อำเภอนาทวี เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและการค้าชายแดนด้านประกอบกับประเทศมาเลเซีย และอำเภอสะบ้าย้อย เป็นแหล่งพลังงานลิแกไนท์

เมื่อนำข้อมูลแผนและนโยบายต่าง ๆ มาประกอบกันผู้วิจัยจึงทำการสำรวจพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละอำเภอจำนวน 16 ตำบล ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ดังนี้

- อำเภอจะนะ ได้แก่ ตำบลตลิ่งชัน ตำบลสะกอม ตำบลนาทับและตำบลบ้านนา
- อำเภอเทพา ได้แก่ ตำบลสะกอม ตำบลเทพา ตำบลปากบาง และตำบลลำไพล
- อำเภอนาทวี ได้แก่ ตำบลประกอบ ตำบลทับช้าง ตำบลสะท้อนและตำบลนาทวี
- อำเภอสะบ้าย้อย ได้แก่ ตำบลทุ่งพอ ตำบลเขาแดง ตำบลคูหา และตำบลสะบ้าย้อย

3.3 แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	พื้นที่ดำเนินการ
1. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ท้องถิ่น	ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศักยภาพพื้นที่	- ตั้งคณะทำงานพื้นที่ - สำรวจ รวบรวม ข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรชุมชน - สำรวจความพร้อมและความต้องการพัฒนาของชุมชน	ระดับตำบลฯ ละ 1 ชุด
2. ให้ความรู้เรื่องการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ	ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการน้ำ	- อบรมเชิงปฏิบัติการ	ระดับอำเภอฯ ละ 1 ครั้ง
3. ให้ความรู้เรื่องการทำแผนชุมชน	ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการทำแผนชุมชน	- อบรมเชิงปฏิบัติการ	ระดับอำเภอฯ ละ 1 ครั้ง
4. การจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเชิงบูรณาการ	ชุมชนสามารถจัดการตนเองและบูรณาการกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	- ทำแผนชุมชนระดับตำบล - ทำแผนการจัดการระดับอำเภอ - ทำแผนการจัดการระดับลุ่มน้ำ	- แผนชุมชน 16 พื้นที่ - แผนอำเภอ 4 อำเภอ - แผนลุ่มน้ำ 1 ลุ่มน้ำ
5. การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มในพื้นที่	เติมเต็มและตรวจสอบข้อมูลระดับพื้นที่	- สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนและเชิญตัวแทนสนทนากลุ่ม	ระดับพื้นที่ฯ ละ 10 คน
6. ประชุมเชิงปฏิบัติการ	กำหนดรูปแบบการประสานความร่วมมือและบูรณาการข้อมูลกับต่างพื้นที่	- ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมระดับพื้นที่และระดับลุ่มน้ำ	ระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับลุ่มน้ำ
7. การใช้ประโยชน์จากแผนชุมชน	นำกลับไปให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์	- ผลักดันให้มีคณะกรรมการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างเป็นทางการ	ระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับลุ่มน้ำ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามกรอบการศึกษาดังที่กล่าวไว้แล้วโดยการเขียนบรรยายรายละเอียดการศึกษา และนำข้อมูลจากที่ผู้ศึกษาได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลที่ได้รับจากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลตามวิธีที่ได้ระบุไว้ มาหาความสัมพันธ์ เชื่อมโยงรายละเอียด ประกอบการเขียนบรรยายวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) เพื่อตอบคำถามตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้และนำเสนอต่อไป

การวิจัยนี้ใช้หลักการศึกษาวเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยวิธีธรรมชาติ (Natural Approach to Participatory Development-NAPD) ของ สิทธิรัฐ ประพุทธนิตินสาร (2546) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal-PRA) และ การวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Planning for Action-PPA) ซึ่งใช้กรอบการวิเคราะห์ ดังภาพประกอบที่ 8

ที่มา : ปรับจาก สิทธิพันธุ์ ประพุทธนิติสาร. 2546.

ภาพประกอบที่ 8 กรอบการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม